

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΝΣΗ (ECOLABELLING) ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝ

Φ. Παπαδημητρίου¹, Α. Ξανθούλη² και Ν. Κάτσος³

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι τόποι και οι γεωγραφικές περιφέρειες αποκτούν αυξανόμενα σημαντικό ρόλο στα πλαίσια της συνεχώς διευρυνόμενης "Ευρώπης των Περιφερειών". Η βιομηχανία τουρισμού, μεταξύ άλλων, είναι συχνά υπεύθυνη για αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Καθώς οι χρηματοδοτήσεις από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα στον τομέα του περιβάλλοντος κατανέμονται με βάση τις διοικητικές περιφέρειες κάθε χώρας, ανακύπτουν ερωτήματα που αναφέρονται στο ποιές είναι και ποιές θα μπορούσαν να είναι οι σχέσεις ανάμεσα στην περιφερειακή περιβαλλοντική πολιτική και στην οικολογική σήμανση (ecolabelling). Δεδομένων ότι η οικολογική σήμανση α) αφορά σε προϊόντα και υπηρεσίες, αλλά και ότι β) αποτελεί την ευθύτερη οδό γνωστοποίησης και κοινοποίησης περιβαλλοντικά φιλικών προϊόντων και υπηρεσιών, εξετάζονται σε αυτή την εργασία οι δυνατότητες μεταφοράς ή/και προσαρμογής του υπάρχοντος νομικού καθεστώτος οικολογικής σήμανσης στις συγκεκριμένες ανάγκες των γεωγραφικών περιφερειών. Προτείνεται, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, να θεσπισθεί ειδικό σήμα, παράλληλο του οικολογικού, για τις περιφέρειες που θα πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια.

ABSTRACT

Geographical regions acquire an ever increasing importance within the framework of the "Europe of Regions". Funding for regional development programmes in the environment sector is normally allocated on a regional basis, so a question raises as to the relevance of ecolabelling to regional environmental policy. Ecological labelling refers to products and (quite recently) to tourist services and consists probably the most straightforward means for informing the wider public that a certain product is environmentally friendly. This study aims at reviewing the legal framework for ecolabelling that is now available Europe-wide and proposes the establishment of a wider competitive ecolabelling scheme, suitable for those regions and locations which satisfy the prescribed sets of criteria.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΝΣΗ

Η ανάγκη για αναγνώριση περιβαλλοντικά φιλικών προϊόντων οδήγησε στην θέσπιση οικολογικών σημάτων. Διάφορα οικολογικά σήματα χορηγούνται τόσο από εθνικούς όσο και από διεθνείς φορείς, αλλά και από φορείς του ιδιωτικού τομέα. Οι επιχειρήσεις, των οποίων τα προϊόντα έχουν επιτύχει οικολογική σήμανση έχουν το δικαίωμα να διαθέτουν τα προϊόντα τους με το οικολογικό σήμα, αφού έχουν προηγουμένως ικανοποιήσει συγκεκριμένες απαιτήσεις (Ξανθούλη-Κάτσου, 1998).

Παρά τις προσπάθειες ενοποίησης των διαφόρων συστημάτων σήμανσης, στις Ευρωπαϊκές χώρες εξακολουθούν να κυκλοφορούν προϊόντα αφενός μεν με εθνικά σήματα (όπως ο "Μπλε Άγγελος" στη Γερμανία, ο "Ασπρος Κύκνος" στις Σκανδιναβικές χώρες κλπ), αφετέρου με το Ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα, το οποίο χορηγείται με βάση σχετικό κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Ελλάδα, ο αρμόδιος φορέας για την απονομή του οικολογικού σήματος στις επιχειρήσεις των οποίων τα προϊόντα πληρούν τα κριτήρια που έχουν τεθεί από τις σχετικές αποφάσεις που βασίζονται στον Ευρωπαϊκό κανονισμό 880/ 1992 είναι το Ανώτατο Συμβούλιο Απονομής Οικολογικού Σήματος (ΑΣΑΟΣ), στο οποίο συμμετέχουν ειδικοί εκπρόσωποι Υπουργείων (ΥΠΕΧΩΔΕ, Υπουργείο Ανάπτυξης), αλλά και μη-κυβερνητικών οργανώσεων (Ξανθούλη-Κάτσου, 1995α).

Αν και το οικολογικό σήμα αφορά σε προϊόντα, η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται σε μια διαδικασία αναθεώρησης της σχετικής νομοθεσίας, έτσι ώστε η οικολογική σήμανση να περιλάβει και υπηρεσίες. Η πρώτη τέτοια προσπάθεια επέκτασης προς υπηρεσίες έγινε προς τις τουριστικές υπηρεσίες. Αυτή η επέκταση πολύ πιθανόν προοιωνίζει την τάση προς μια γενικότερη επέκταση, η οποία θα περιλαμβάνει όχι μόνον υπηρεσίες, αλλά και γεωγραφικές περιοχές.

¹ Κέντρο Περιβαλλοντικής Αγωγής (Κε.Π.Α.) Πανεπιστήμιο Αθηνών

² Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.

³ Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στα πλαίσια αυτής της προβληματικής, εξετάζοντας την εφαρμοσιμότητα του υπάρχοντος κανονισμού στην οικολογική σήμανση περιφερειών, προτείνεται η δημιουργία ενός άλλου σήματος, παράλληλου του οικολογικού, για τη "Διασφάλιση Περιβαλλοντικής Ποιότητας" σε επίπεδο γεωγραφικής περιφέρειας.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΝΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝ

Υπάρχει ήδη οικολογική σήμανση περιφερειών σε χώρες μέλη της Ε.Ε. (Ισπανία, Αυστρία κλπ). όχι στα πλαίσια του γενικού Ευρωπαϊκού οικολογικού σήματος, αλλά βάσει των εθνικών σημάτων (national ecolabel schemes). Η σήμανση αυτή των περιφερειών αναφέρεται στον τομέα του τουρισμού καθώς και των υπηρεσιών που εντάσσονται στον τομέα αυτό (Παπαδημητρίου, 1999).

Παραταύτα, ενώ ορισμένα οικολογικά σήματα είναι τοπικά, άλλα είναι διεθνούς εμβέλειας. Ετσι, από τα εικοσιοκτώ συνολικά πλαίσια οικολογικής σήμανσης (UNEP, 1998), πέντε είναι διεθνή, έξι περιφερειακά, ένδεκα εθνικά και έξι αναφερόμενα σε γεωγραφικές ενότητες μικρότερες της χώρας. Φυσικά, όλες οι τουριστικές δραστηριότητες δεν έχουν την ίδια επίδραση στο περιβάλλον στο γεωγραφικό χώρο (είναι για παράδειγμα διαφορετικής γεωγραφικής έκτασης η χωροταξική παρέμβαση που προβλέπει τη δημιουργία γηπέδων ιππασίας και γκόλφ για τουρίστες και διαφορετικής έκτασης η ανακύκλωση απορριμμάτων στο χώρο μιας ξενοδοχειακής μονάδας).

Με τα οικολογικά αυτά σήματα, πιστοποιείται η περιβαλλοντική ποιότητα εγκαταστάσεων (facilities), υπηρεσιών (services) και τόπων (locations) και οι κυριότερες ομάδες κριτηρίων για τη χορήγησή τους είναι σχετικές με α) την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος, β) τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και γ) την τεχνολογία.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συνδυάζοντας το υπάρχον νομικό πλαίσιο για την απονομή του Ευρωπαϊκού οικολογικού σήματος (Ξανθούλη-Κάτσου, 1995α) και τα θέματα της περιβαλλοντικής διαχείρισης σε επίπεδο περιφέρειας (Ε.Ε., 1995), θα μπορούσε να προταθεί να θεσπισθεί ένα οικολογικό σήμα που να αφορά σε περιφέρειες (και τόπους), εάν η διαχείρισή τους πληρεί κριτήρια όπως τα παρακάτω:

α) Έχουν επαρκές σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης, το οποίο αντιμετωπίζει με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης την ενέργεια, τα ύδατα, τα εδάφη, τις χρήσεις γης, τα οικοσυστήματα.

β) Έχουν επαρκή σύνδεση του περιφερειακού (γενικού) αναπτυξιακού προγράμματος με το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης.

γ) Έχουν επαρκή σύνδεση της βιομηχανίας (συμπεριλαμβανόμενης και της τουριστικής) με την περιβαλλοντική διαχείριση σε επίπεδο περιφέρειας.

δ) Εκπονούν σε τακτά χρονικά χρονικά διαστήματα έκθεση περιβαλλοντικής αυτάρκειας (ecological footprint assessment, ecoefficiency assessment, και LCA) σε επίπεδο περιφέρειας, η οποία να αφορά τους τομείς της περιβαλλοντικής ποιότητας και της κατανάλωσης ενέργειας.

Κατόπιν αυτών, είναι προφανές ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί η κοινοτική νομοθεσία που αφορά στο Ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα, αλλά μόνο μερικώς, αφού απαιτείται (εκτός από τον συνυπολογισμό της χωρικής παραμέτρου) και η ικανοποίηση περεταίρω κριτηρίων, τα οποία δεν αναφέρονται στο υπάρχον Ευρωπαϊκό ή Ελληνικό νομικό πλαίσιο.

Ομως η απονομή του οικολογικού σήματος σε περιφέρειες και τόπους θα πρέπει να εξετασθεί όχι μόνο από τεχνική αλλά και από δομική άποψη. Θα πρέπει δηλαδή να εξετασθεί και η σύνθεση του Φορέα Απονομής Οικολογικού Σήματος σε γεωγραφικές περιφέρειες. Η σύνθεση αυτή θα μπορούσε να προσομοιάζει σε εκείνη του ΑΣΑΟΣ, με τη διαφορά, βέβαια, ότι θα πρέπει να περιλαμβάνει και εκπροσώπους περιφερειών.

Το περιφερειακό οικολογικό σήμα θα μπορεί να απονέμεται από την αρμόδια αρχή στις Βρυξέλλες και να έχει πανευρωπαϊκή ισχύ. Εκτός από τη διασφάλιση ότι η περιφέρεια έχει υιοθετήσει περιβαλλοντικά φιλική χωροταξική και αγροτική ανάπτυξη, το σήμα αυτό θα αποτελέσει φυσικά σημαντικό προσόν στο marketing της περιφέρειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ε.Ε. (1995) "Οι Περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση" Βρυξέλλες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ξανθούλη-Κάτσου, Α. (1995α): "Κανονισμός και ερμηνεία οικολογικού σήματος (Ecolabel)" Αθήνα. ΥΠΕΧΩΔΕ-ΑΣΑΟΣ.
- Ξανθούλη-Κάτσου, Α. (1995β): "Τί είναι το ΑΣΑΟΣ" Αθήνα, ΥΠΕΧΩΔΕ-ΑΣΑΟΣ.
- Ξανθούλη-Κάτσου, Α. (1998): "Η εφαρμογή του Eco-Label σε άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης" Αθήνα, ΕΚΠΕ, Νοέμβριος 1998.
- Παπαδημητρίου, Φ. (1999): "Ecolabelling σε Τουριστικές Υπηρεσίες" Ανακοίνωση στο European Hearing on Sustainable Tourism, Αθήνα.
- UNEP (1998): "Ecolabels in the Tourism Industry" Paris, United Nations Environment Programme.